

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ

_____. _____. 2020

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»
для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «Магістр»
за спеціальністю (053) Психологія
галузі знань (05) Соціальні та поведінкові науки**

Minor _____

КИЇВ - 2020

Робоча програма дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології» складена для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю (053) Психологія (заочна форма навчання).

Розробники:

Казміренко Людмила – професор кафедри юридичної психології, кандидат психологічних наук, професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Протокол від ___ 2020 року № ___

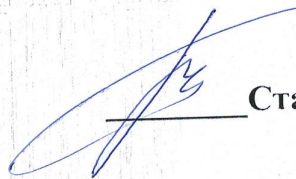
**Завідувач кафедри
юридичної психології**

Олена Кудерміна

Схвалено науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ
Протокол від ___ 2020 року № ___

Голова науково-методичної ради

Станіслав Гусарєв

1. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології» розроблена на основі базових навчальних програм із врахуванням вимог керівних документів МОН України.

Міждисциплінарні зв'язки: «Актуальні проблеми правової психології», «Актуальні проблеми слідчої психології», «Актуальні проблеми судової психології», «Актуальні психологічні проблеми профілактичної діяльності», «Основи психологічної профілактики», «Професійна деформація особистості».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем: «Теоретико-методологічні засади юридичної психології», «Кримінальна психологія», «Психологія юридичної діяльності»

Метою дисципліни є оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями щодо психологічного забезпечення функціонування системи «людина – право», вироблення умінь і навичок психологічного аналізу цієї системи, розробки рекомендацій по її оптимізації.

Дисципліна призначена для магістрантів, які навчаються за спеціальністю «Психологія». Структурно вона включає загальні теоретико-методологічні проблеми юридичної психології та проблеми, що входять до компетенції її основних напрямів.

Вимоги щодо рівня сформованості знань, умінь та навичок відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики

У результаті вивчення дисципліни магістранти повинні:

знати:

- її теоретико-методологічні засади та принципи;
- категорійно-понятійний апарат науки, його специфіку та закономірності функціонування в сфері суспільно-правових відносин та правової поведінки;

- психологічні особливості особи злочинця та злочинних груп; закономірності індивідуально і соціально-психологічних явищ у правоохоронній і правозастосовній діяльності;

- предмет, завдання та основні проблеми правової та кримінальної психології, психології процесуальної та непроцесуальної діяльності, психології юридичної праці, пенітенціарної психології.

уміти:

- складати психологічний портрет правопорушників (злочинців) з різною антисуспільною спрямованістю особистості; оцінювати належність особи до кримінального середовища; діагностувати поведінку особи, яка знаходиться у небезпечному стані; виявляти агресивні стани і наміри людини чи групи, впливати на них;

- здійснювати соціально-психологічний аналіз злочинної групи, визначати статус окремих учасників;

- аналізувати чинники та динаміку розвитку натовпу; враховувати психологічні аспекти при розробці системи профілактичних заходів;

- аналізувати психологічний стан об'єкта професійного впливу, обирати адекватні особистості та ситуації методи і прийоми;
- визначати необхідність призначення судово-психологічної експертизи та формулювати запитання до психолога-експерта та ін.

На вивчення навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології» заплановано 120 годин/ 4 кредити ECTS.

Мова навчання: українська.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k015@naiu.kiev.ua.

Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретико-методологічні засади юридичної психології.

Загальна характеристика юридичної психології: об'єкт, предмет, методи, принципи, категорії та поняття, термінологія. Сучасне визначення юридичної психології як галузі психології. Структура юридичної психології.

Місце юридичної психології у системі психологічної науки. Зв'язок юридичної психології з іншими галузями психології та правознавством. Об'єкт, предмет та основні категорії юридичної психології.

Структура та основні напрями сучасної юридичної психології.

Періодизація розвитку юридичної психології. Характеристика ранньої історії юридичної психології. Становлення юридичної психології як самостійної науки. Розвиток юридичної психології у 60-90 роки ХХ ст. (А.В. Дулов, В.Л. Васильєв, О.Р. Ратінов, О.М. Столяренко, В.О. Коновалова, М.В. Костицький та ін.). Особливості сучасного стану вітчизняної юридичної психології (В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко, О.І. Кудерміна, В.С. Медведєв, О.М. Цільмак та ін.). Перспективи розвитку юридичної психології в Україні в ХХІ ст.

Методологія юридичної психології. Принципи та методи юридичної психології. Особливості проведення наукових досліджень у площині юридичної психології.

План лекції

1. Загальна характеристика юридичної психології: об'єкт, предмет, категорії та поняття, структура юридичної психології.
2. Періодизація розвитку юридичної психології.
3. Методологія юридичної психології.

Тема 2. Кримінальна психологія

Особистість як суб'єкт злочину. Психологічні характеристики особистості, які впливають на вчинення злочину. Категорії «особистість, яка вчинила злочин» та «злочинна особистість (особистість злочинця)». Типи злочинних особистостей, підстави для їх виділення.

Психологічний портрет злочинної особистості насильницького типу. Психологічний портрет злочинності особистості корисливого типу, основні види корисливого мотиву.

Група як елемент кримінального середовища, основні різновиди груп. Кримінально-психологічна типологія груп, що вчиняють злочини. Психологічна характеристика і особливості окремих різновидів злочинних груп.

Організованість як визначальна ознака злочинної групи, основні психологічні характеристики організованої злочинної групи.

Психологічна характеристика основних різновидів натовпу. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування агресивного натовпу. Закономірності динаміки психіки людини в натовпі.

Пенітенціарна психологія: предмет та завдання. Психологічні особливості особистості в умовах позбавлення її волі. Психологічна характеристика особистості засуджених. Психологічна типологія засуджених. Психологічні особливості мікросередовища засуджених.

План лекції

1. Особистість як суб'єкт злочину. Типи злочинних особистостей, підстави для їх виділення.
2. Група як елемент кримінального середовища, основні різновиди груп.
3. Психологічна характеристика натовпу.
4. Пенітенціарна психологія: предмет та завдання.

Тема 3. Психологія юридичної діяльності

Психологічна структура юридичної діяльності. Психологічна характеристика юридичної діяльності.

Психологія особистості юриста. Психологічний розвиток, формування та деформація фахівця. Психологічна сутність професійної деформації. Основні сфери прояву професійної деформації. Психологічна характеристика основних груп детермінант професійної деформації. Система профілактики та корекції професійної деформації.

Специфіка пізнавальної діяльності юриста. Особливості професійної комунікації та основні елементи комунікативної діяльності. Особливості здійснення юридичної праці, що визначають необхідність організаційної діяльності. Види профілактичного впливу та їх основні групи. Психологічні чинники засвідчувальної діяльності.

Основні напрями і форми використання психологічних знань в слідчій діяльності. Психологічна структура слідчої діяльності. Психологічні особливості слідчої діяльності. Види та типи задач, що вирішують слідчі при розслідуванні злочинів. Вплив психологічних станів на ефективність діяльності слідчого. Вимоги слідчої діяльності до особистості. Типологія особистості слідчого.

Психологічні чинники ефективності огляду. Психологічні чинники ефективності пред'явлення для впізнання. Психологічні чинники ефективності слідчого експерименту. Психологічні особливості проведення допиту. Психологічні чинники, що впливають на ефективність обшуку.

Судово-психологічна експертиза: об'єкт, методи, межі. Сфери компетенції судово-психологічної експертизи. Види судово-психологічної експертизи. Підстави для призначення судово-психологічної експертизи. Комплексні судово-психологічні експертизи.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань Соціально та поведінкові науки 05 Спеціальність Психологія 053	Minor Вибіркова	
Кількість розділів – 1	Спеціалізація: Психологія девіантної поведінки	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 40		-	1-й
		Семестр	
		-	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувача –	Ступінь вищої освіти: Магістр	Лекції	
			6 год.
		Семінарські	
		-	16 год.
		Практичні	
		-	год.
		Самостійна робота	
		-	98 год.
		Вид контролю:	
		-	екзамен

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього го	у тому числі				Всього го	у тому числі			
		Л	С	П	с.р.		л	С	П	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Теоретико-методологічні засади юридичної психології						36	2	2	-	32
Тема 2. Кримінальна психологія						42	2	6		32

Тема 3. Психологія юридичної діяльності						44	2	8	-	34
Разом						120	6	16		98

4. Плани семінарських та практичних занять

Тема 1. Теоретико-методологічні засади юридичної психології

Семінарське заняття – 2 год.

1. Місце юридичної психології в системі наук, її об'єкт і предмет.
2. Історія розвитку та сучасні напрями юридичної психології.
3. Принципи і методи юридичної психології.

Тема 2. Кримінальна психологія

Практичне заняття – 6 год.

Завдання

1. Ознайомлення магістрантів із елементами практичної психодіагностики особи з метою отримання більш повної інформації під час спілкування з об'єктами правоохоронної діяльності.
2. Відпрацювання методик збору інформації з вербальних та невербальних джерел.
3. Формування вмій та навичок практичної психодіагностики за допомогою відеоматеріалів.

Тема 3. Психологія юридичної діяльності

Семінарське заняття – 8 год.

1. Психологічні особливості юридичної діяльності.
2. Психологічні засади розслідування злочинів.
3. Психологічні та організаційно-правові засади судово-психологічної експертизи.
4. Пенітенціарна психологія.
5. Психологія адвокатської діяльності.

5. Завдання для самостійної роботи

Вимоги до організації самостійної роботи та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає також підготовку доповідей за наступними темами:

1. Основні рівні інтеграції юриспруденції та психологічної науки.
2. Методологічні засади юридичної психології.
3. Основні напрями сучасної юридичної психології в Україні.
4. Суспільно-історичний характер свідомості. Особистість як суб'єкт права та об'єкт дослідження в юридичній психології.

5. Психологічна характеристика особистості злочинця та основні чинники її формування.
6. Роль соціального і біологічного чинників у формуванні делінквентної поведінки.
7. Структура особистості злочинця.
8. Психологічна характеристика етапів формування злочинної поведінки особистості.
9. Психологічні особливості різних видів злочинних груп: групи насильницької спрямованості.
10. Врахування психологічних чинників у боротьбі з груповою злочинністю.
11. Специфіка та основні види масовидних форм вияву активності громадян.
12. Психологічна характеристика основних різновидів масових скупчень громадян.
13. Основні напрямки і форми використання психологічних знань у слідчій діяльності.
14. Особливості комунікації та основні елементи комунікативної діяльності юриста.
15. Вплив психологічних станів на ефективність діяльності слідчого.
16. Основні напрямки і форми використання психологічних знань в слідчій діяльності.
17. Загальні та специфічні психологічні чинники слідчої діяльності.
18. Психологічні закономірності слідчої діяльності.
19. Вимоги слідчої діяльності до особистості.
20. Психологічна підготовленість адвоката та її основні складові.

6. Методи навчання та контролю

Вербальні методи, інноваційні методи, наочні методи, практичні методи.
Поточний, проміжний та підсумковий контроль.

7. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Юридична психологія як науково-практична дисципліни.
2. Галузі психологічної науки, що утворюють теоретичну та методологічну базу юридичної психології.
3. Юридична психологія: поняття, об'єкт, предмет.
4. Основні категорії юридичної психології.
5. Структура та напрями юридичної психології.
6. Історія розвитку та етапи юридичної психології.
7. Принципи і методи юридичної психології.
8. Класифікація та характеристика основних методів юридичної психології.
9. Основні напрями сучасної юридичної психології в Україні.
10. Класифікація соціальних норм, характеристика їх різновидів.
11. Поняття, властивості та основні функції соціальних норм.
12. Поняття девіантної поведінки та психологічна характеристика її різновидів.

13. Поняття особистості злочинця та основні теорії детермінації злочинної поведінки.
14. Основні етапи формування антисоціальної поведінки.
15. Психологічна характеристика способу життя правопорушника.
16. Психологічна характеристика спрямованості злочинця.
17. Соціально-психологічні закономірності формування і розвитку злочинної групи.
18. Психологічна характеристика злочинної групи.
19. Основні шляхи об'єднання осіб у злочинні групи.
20. Психологічна структура злочинної групи.
21. Психологічні особливості різних видів злочинних груп: групи неповнолітніх і молоді.
22. Психологічні особливості різних видів злочинних груп: групи раніше засуджених.
23. Психологічні особливості різних видів злочинних груп: групи розкрадачів державного та приватного майна.
24. Психологічні особливості різних видів злочинних груп: групи корисливо-насильницької спрямованості.
25. Психологічна характеристика основних різновидів натовпу.
26. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування агресивного натовпу: соціальні чинники.
27. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування агресивного натовпу: соціально-психологічні чинники.
28. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування агресивного натовпу: індивідуально-психологічні чинники.
29. Склад агресивного натовпу та основні етапи його розвитку.
30. Закономірності динаміки психіки людини в натовпі.
31. Характеристика основних різновидів юридичної діяльності.
32. Елементи та етапи планування юридичної діяльності.
33. Особливості здійснення юридичної праці, що визначають необхідність організаційної діяльності.
34. Види профілактичного впливу та їх основні групи.
35. Психологічні чинники засвідчувальної діяльності.
36. Психологічна характеристика юридичної діяльності.
37. Психологічна структура слідчої діяльності.
38. Психологічні особливості слідчої діяльності.
39. Види та типи задач, що вирішують слідчі при розслідуванні злочинів.
40. Типологія особистості слідчого.
41. Психологічні чинники ефективності.
42. Психологічні чинники ефективності пред'явлення для впізнання.
43. Психологічні чинники ефективності відтворення обстановки та обставин події.
44. Психологічні особливості проведення допиту.
45. Психологічна характеристика очної ставки.
46. Психологічні чинники, що впливають на ефективність обшуку.

47. Психологічна характеристика затримання.
48. Судово-психологічна експертиза: об'єкт, методи, межі. Сфери компетенції судово-психологічної експертизи.
49. Види судово-психологічної експертизи.
50. Психологічна характеристика здійснення окремих видів судово-психологічних експертиз.
51. Комплексні судово-психологічні експертизи: загальна характеристика.
52. Пенітенціарна психологія: предмет та завдання.
53. Психологічні особливості особистості в умовах позбавлення її волі.
54. Психологічна характеристика особистості засуджених.
55. Психологічна типологія засуджених.
56. Динаміка особистості в місцях позбавлення волі.
57. Основні методи психологічної корекції особистості засудженого.
58. Характеристика соціальної та психологічної адаптації засуджених в місцях позбавлення волі.
59. Психологічні особливості мікросередовища засуджених.
60. Психологічна характеристика адвокатської діяльності.

8. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	Екзамен	
Max 60%	Max 40%	Max 100%

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
85-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	Задовільно	D	Непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Рекомендована література

Основна література

1. Юридична психологія: підручник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 2-е, доopr. та доп. К.: КНТ, 2008. 352 с.
2. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 3-є, доopr. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.

3. Юридична психологія: словник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.; заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. Вид. 2-ге, уточ. та доп. К.: КНТ, 2008. – 224 с.
4. Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник / В.Г. Андросюк, О.М. Корнєв, О.І. Кудерміна та ін.; за заг. ред. Л.І. Казміренко. К.: Правова єдність, 2009. 200 с.
5. Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л.І. Казміренко. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 190 с.
6. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л.І. Казміренко. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. 136 с.
7. Казміренко Л.І., Мартенко О.Л. Кримінальний кодекс України: психологічний аналіз кримінально-правових понять: монографія. К.: КНТ, 2008. 184 с.
8. Психологічні детермінанти вчинення вандалізму неповнолітніми / Юсупов В.В., Александров Д.О., Казміренко Л.І. та ін.; метод. рек. К.: НАВС, 2012. 56 с.
9. Психологічні засади розслідування злочинів, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами: науково-практичний посібник / Юсупов В.В., Казміренко Л.І., Пашковська М.В., Дергач Л.В. Київ-Вижниця: Черемош, 2012. 55 с.

Додаткова література:

10. Абельцев С.Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. 207 с.
11. Аврамцев В.В. Профессиональное общение в деятельности юриста. Ниж. Новгород: «Общество «Интелсервис», 2000. 78 с.
12. Аминов И.И., Мельник В.В. Юридическая психология. М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. 458 с.
13. Антонян Ю.М. Жестокость в нашей жизни. М.: Инфра-М, 1995. 319 с.
14. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е. Психология преступника и расследования преступлений. М.: Юристъ, 1996. 336 с.
15. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Учебник. Харьков: изд-во НУВС, 2001. 640 с.
16. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 272 с.
17. Бартол К. Психология криминального поведения. СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 352 с.
18. Бугаєць Т.Г. Правові конфлікти та проблема формування іміджу працівників ОВС // Теоретичні та правові проблеми правоохоронної діяльності. 2009. № 1; <http://ww.nbuu.gov.ua/portal/SocGum/Kyuv/2009-1/1-5/31.pdf>.
19. Еникеев М.И. Практикум по юридической психологии. М.: Норма, 2001. 592 с.

- 20.Зелинский А.Ф. Криминальная психология: науч.-практ. издание. К.: Юринком Интер, 1999. 237 с.
- 21.Зозуля І.В. Європейська модель поліції (міліції) як мета досягнення у реформуванні ОВС України: доктринальний підхід // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2008. № 19: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/bork/19text/g1921.htm>.
- 22.Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения. М.: Социальное здоровье России, 2003. 160 с.
- 23.Кудерміна О.І. Психологічні особливості професійного спілкування суб'єктів правоохоронної діяльності //Проблеми сучасної психології. 2011. Вип. 12. С. 538 – 547.
- 24.Медведев В.С. Старі проблеми нових кадрів // Іменем закону. 2005. № 3. С. 8-9.
- 25.Мороз Л.І. Професійно-психологічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС). Івано-Франківськ: ЗАТ «Наддвірнянська друкарня», 2007. 312 с.
- 26.Романов В.В. Юридическая психология. М.: Юристъ, 1998. 488 с.
- 27.Ситковская О.Д. Психология уголовной ответственности. М.: НОРМА, 1998. 272 с.
- 28.Сковронська І. Мовна культура та проблеми виховання майбутніх правників (за матеріалами ЗМІ), 2012: <http://www.jornlib.nbiv.kiev.ua/index.php?act=article&article=1478>.
- 29.Столяренко А.М. Прикладная юридическая психология. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 639.